(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

वेथ लिमिटेड आणि इतर

विरुद्ध

बिहार राज्य आणि इतर

(फौजदारी अपील क्रमांक १२२४/२०२२)

११ ऑगस्ट २०२२

[न्यायमूर्ती इंदिरा बॅनर्जी आणि न्यायमूर्ती व्ही. रामा सुब्रमण्यम]

फौजदारी प्रक्रिया संहिता,१९७३ चे कलम ४८२ नुसार प्रथम खबर / तक्रार केव्हा रद्द होऊ शकते असे मानले कि, तक्रारीचे बारकाईने वाचन केल्यास असे लक्षात येते कि, गुन्हा झालाच नाही तेव्हा तक्रार रद्द होते. वस्तुस्थिती नुसार उत्तर वादी नं. २ यांनी फौजदारी प्रक्रिया संहिता चे कलम २०० नुसार खाजगी तक्रार दाखल केली. व सदरहू तक्रार न्यायालयाने मान्य करून कमल १५६(३) नुसार पोलिसांना प्रथम खबर कलम ४०६,४२०,४०८,४६०, ४७१,३८४, ३११, १९३, १९६ व १२० (ब) भा.द.वि. नुसार अपिलार्थी विरुद्ध दाखल करण्यास पाठविली. तक्रारीचे वाचन केल्यास असे लक्षात येते कि, अपिलार्थी याने

गुन्हा केला आहे हे मुद्दे तक्रारीत नाहीत. त्यामुळे अपिलार्थी विरुद्ध तक्रार होत नाही.

अशा प्रकारे, एफ.आय.आर.कसा नोंदविला गेला आणि दोषारोपपत्र कसे दाखल केले गेले असे म्हणता येणार नाही – तक्रारीतच एक व्यावसायिक संबंध तोडण्यापलीकडे काहीही उघड झाले नाही, म्हणून प्रतिवादी क्रमांक २ ला केवळ मजकुरात वापरलेली भाषा जोडून त्याच्यात क्रारीची व्याप्ती वाढविणे शक्य नव्हते

दंड संहिता - शिवाय, अपीलकर्ता क्रमांक १ ने प्रतिवादी विरूद्ध दिवाणी खटला दाखल केला होता, कोर्ट रिसीव्हर च्या नियुक्ती साठी आदेश मिळवला होता; आणि फौजदारी तक्रार ही दाखल केली, जी उच्च न्यायालयाने रद्द करण्यास नकार दिला ; आणि त्यानंतरच प्रतिवादी क्रमांक २ ने ही तक्रार दाखल करण्याचा निर्णय घेतला - तसेच, उच्च न्यायालयाने रेकॉर्डवर आणण्याच्या अर्जाकडे दुर्लक्ष करून चूक केली

त्यानंतर आरोपपत्र दाखल करण्याचा विकास आणि मूळ याचिकेत दोषारोपपत्र रद्द करण्याच्या सवलतीचा समावेश करण्याची विनंती – अशा प्रकारे, अपीलकर्त्यां वरील एफ.आय.आर. आणि आरोपपत्र रद्द करण्यात आले.

<u>फौजदारी अपील अधिकार क्षेत्र: फौजदारी अपील क्रमांक १२२४/२०२२</u>

फौजदारी क्रमांक १३७४२/२०१४ मध्ये पाटणा येथील बिहार उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १४.०५.२०१८ च्या निकाल व आदेशावरून.

मुकुल रोहतगी, गोपाल जैन, वरिष्ठ वकील अजयसिंह, समित रोहतगी, मिस अलका सिन्हा, अमितकुमार, विवेककुमार सिंह, अनुव्रत शर्मा, अपिलार्थी करिता वकील

नरेंद्र हुड्डा, वरिष्ठ वकील साकेत सिंह, मिस सोमया श्री, अजमत अमानुल्लाह, श्रीमती निरंजना सिंह, शौर्य लांबा, आकाश भुयान, रुष्टे सलूजा, रंजन कुमार पांडे, उत्तरवादी करिता वकील

न्यायालयाचा निर्णय याद्वारे देण्यात आला.

१. अपिलास परवानगी दिली.

२. पाटणा येथील उच्च न्यायालयाने फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम ४८२ अन्वये (थोडक्यात "*सीआरपीसी*") दुसऱ्या प्रतिवादीच्या सांगण्यावरून दाखल केलेला एफ.आय.आर.रद्द करण्याची याचिका फेटाळून लावल्याने व्यथित झालेल्या याचिकाकर्त्यांनी वरील अपील दाखल केले आहे.

3. याचिका कर्त्यांची बाजू मांडणारे विद्वान वरिष्ठ वकील, बिहार राज्याचे अभ्यासू स्थायी वकील आणि तक्रारदार असलेल्या प्रतिवादी क्रमांक २ च्या वतीने बाजू मांडणारे विद्वान स्थायी वकील यांचे म्हणणे ऐकून घेतले.

४. प्रतिवादी क्रमांक 2 ला अपीलकर्ता क्रमांक 1 ने नियुक्त केले होते कारण त्याचे कॅरींग अँड फॉरवर्डिंग एजंट (सी.अँड एफ.) काही अटी आणि शर्तींवर लेखी स्वरूपात कमी होते. हा करार फेब्रुवारी-२०१२ पर्यंत वेळोवेळी सुरू होता.

५. त्यानंतर अपीलकर्ता क्रमांक १ आणि प्रतिवादी क्रमांक २ यांच्यात वाद निर्माण झाले ज्यामुळे अपीलकर्ता क्रमांक १ ने २०१२ च्या सी.एस.क्रमांक १४३२ मध्ये मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या फाईलवर दिवाणी दावा दाखल केला. या खटल्यात उच्च न्यायालयाने प्रतिवादी क्रमांक २ च्या ताब्यात असलेल्या अपीलकर्ता क्रमांक १ च्या औषधांसह वस्तू ताब्यात घेण्यासाठी कोर्ट रिसिव्हर ची नेमणूक करण्याचा आदेश दिला. कोर्ट रिसीव्हरने वॉरंटची अंमलबजावणी केली आहे आणि काही वस्तूंचा ताबा जप्त केला आहे , ज्याचा तपशील आमच्या सध्याच्या हेतूसाठी समर्पक नाही.

६. दिवाणी खटला दाखल करण्याव्यतिरिक्त, अपीलकर्ता क्रमांक 1 ने प्रतिवादी क्रमांक 2 विरूद्ध भा.दं.वि. कलम ४०६ आणि ४२० अंतर्गत कथित गुन्ह्यां साठी फौजदारी तक्रार देखील दाखल केली. १४. ०८. २०१३ च्या आदेशाद्वारे

पटना च्या मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांनी त्याची दखल घेतली आणि प्रतिवादी क्रमांक 2 ला समन्स बजावले.

त्यानंतर प्रतिवादी क्रमांक २ ने पाटणा येथील मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांकडे फौजदारी तक्रार दाखल केली. १२. १२. २०१३ रोजी, पटना च्या विद्वान मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांनी एक आदेश पारित केला आणि तक्रारीची प्रत पाटलीपुत्र पोलिस स्टेशनला पाठविण्याचे निर्देश दिले, ज्यात अपीलकर्त्यां विरूद्ध एफ.आय.आर. दाखल केला जाईल. या आदेशानुसार पाटलीपुत्र पोलिस स्टेशनने गुन्हा क्रमांक १७ मध्ये दि.०७. ०१. २०१४ रोजी अपीलकर्त्यां विरुद्ध, कलम ४०६,४२०,४०८,४६०,४७१,३८४, ३११,१९३,१९६,आणि कलम १२० -बी भा.दं.वि.अंतर्गत कथित गुन्ह्यांसाठी एफ.आय.आर. दाखल केला.

८. अशा प्रकारे दाखल केलेल्या एफ.आय.आर.ला आव्हान देत, अपीलकर्त्यांनी फौजदारी याचिका क्रमांक १३७४२/२०१४ मध्ये याचिका दाखल केली. पाटणा येथील उच्च न्यायालयाने कलम ४८२ सी.आर.पी.सी. अन्वये ते रद्द करण्याची मागणी केली. सन २०१८ मध्ये या याचिकेवर अंतिम सुनावणी झाली, तेव्हा पोलिसांनी यापूर्वीच आरोपपत्र दाखल केले असून मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांनी त्याची दखल घेतली आहे, अशी माहिती न्यायालयाला देण्यात आली.

९. वरील प्रमाणे पुढील घडामोडी लक्षात घेता पाटणा येथील उच्च न्यायालयाने हे प्रकरण पुढे प्रलंबित ठेवणे योग्य नसल्याचे कारण देत रद्द याचिका फेटाळून लावली. अपीलकर्ता क्रमांक १ ने अर्ज दाखल केला असला तरी उच्च न्यायालयाने युक्तिवादाच्या गुणवत्तेत जाणे पसंत केले नाही. २०१४ चा आय.ए.क्रमांक १०१५ दोषारोप पत्र रेकॉर्डवर आणण्यासाठी आणि आरोपपत्र रद्द करण्याची विनंती समाविष्ट करण्यासाठी.

१०. त्यांच्या रद्द याचिकेचा असा निपटारा झाल्याने व्यथित झालेले याचिकाकर्ते या न्यायालया समोर आहेत.

११. श्री मुकुल रोहतगी आणि श्री गोपाल यांचा मुख्य युक्तिवाद

याचिकाकर्त्यांची बाजू मांडणारे ज्येष्ठ वकील जैन: ***(i)*** प्रतिवादी क्रमांक २ ने दाखल केलेल्या तक्रारीत कोणताही गुन्हा घडल्याचा खुलासा होत नाही; ***(ii)*** प्रतिवादी क्रमांक 2 ने दाखल केलेली तक्रार ही अपीलकर्ता क्रमांक 1 ने दाखल केलेल्या दिवाणी खटल्याला आणि प्रतिवादी क्रमांक 2 विरूद्ध अपीलकर्त्यांनी दाखल केलेल्या फौजदारी तक्रारीला प्रत्युत्तर देणारी होती; ***(३)*** की दोषारोपपत्र रेकॉर्डवर आणण्यासाठी आणि आरोपपत्र रद्द करण्याची विनंती करणारा अर्ज प्रलंबित राहण्याकडे उच्च न्यायालयाने दुर्लक्ष केले.

१२.. उत्तरा दाखल प्रतिवादी क्रमांक **२** चे विद्वान वरिष्ठ वकील नरेंद्र हुड्डा यांनी असा युक्तिवाद केला आहे की अपीलकर्त्यांनी फाइलिंगच्या नंतरच्या घडामोडी रेकॉर्डवर आणण्यासाठी अर्ज केला असला तरी दोषारोपपत्राचा समावेश आणि आरोपपत्र रद्द

करण्याची विनंती समाविष्ट करण्यासाठी याचिका कर्त्यांनी रद्द याचिकेच्या सुनावणी च्या वेळी त्यावर दबाव न आणण्यात हलगर्जी पणा केला. प्रतिवादी क्रमांक २ च्या अभ्यासू वरिष्ठ वकिलांच्या म्हणण्यानुसार, अपीलकर्त्यांनी मध्यस्थी मध्ये आदेशाची मागणी न करता अनेकवेळा स्थगिती ची मागणी केली याचिका प्रलंबित आहे, खटल्यात अडथळा आणत आहे. आणि म्हणून न्यायालयाला तो ठेवणे योग्य वाटले नाही

१३. प्रतिस्पर्धी वादात जाण्यापूर्वी, प्रतिवादी क्रमांक २, ने कलम २०० सी.आर.पी.सी. अंतर्गत पाटणाच्या मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांच्या फाईलवर दाखल केलेल्या फौजदारी तक्रारी वर एक नजर टाकणे योग्य ठरेल, ज्या मुळे दंडाधिकाऱ्यांनी कलम १५६ (3) सी.आर.पी.सी.अंतर्गत आदेश देणे, पोलिसांकडून एफ.आय.आर.दाखल करणे आणि आरोपपत्र दाखल करणे यांचा पाया तयार केला. थोडक्यात या तक्रारीत जे आरोप करण्यात आले होते ते खालील प्रमाणे होते.

प्रतिवादी क्रमांक २, विविध फार्मास्युटिकल कंपन्यांसाठी क्लिअरिंग आणि फॉरवर्डिंग एजंट आहे;

अपीलकर्ता क्रमांक १ ने गोदामातील औषधांचा साठा करणे, त्याचे वितरण करणे, सरकार शी पत्र व्यवहार करणे आणि त्याअनुषंगाने विविध कामे करण्यासाठी प्रतिवादी क्रमांक २ ची सेवा क्लिअरिंग आणि फॉरवर्डिंग एजंट म्हणून नियुक्त केली

अपीलकर्ता क्रमांक १ ने पाटणा कोल्डस्टोरेज प्रायव्हेट लिमिटेड च्या कॅम्पस मध्ये भाड्याने घेतलेली आणखी एक कंपनी विकत घेतली;

अपीलकर्त्यांच्या सांगण्या वरून, प्रतिवादी क्रमांक २ ने अपीलकर्ता क्रमांक १ च्या उत्पादनांच्या वितरणासाठी मनुष्यबळ प्रदान केले आणि त्यांनी अपीलकर्ता क्रमांक १ च्या व्यवस्थापकीय कर्मचार्यांच्या देखरेखी खाली काम केले;

अशा प्रकारे प्रदान केलेल्या सेवांसाठी प्रतिवादी क्रमांक २ ला काही सेवा शुल्क देय होते;

की मध्यंतरी गोदामाच्या भाडे कराराची मुदत संपली आणि म्हणून प्रतिवादी क्रमांक २ ला गोदामात औषधे ठेवण्याची परवानगी देण्यात आली नाही;

यामुळे प्रतिवादी क्रमांक २ च्या बाजूने अपीलकर्ता क्रमांक १ ने केलेला करार निष्क्रीय झाला;

दि.२६.११.२००४ च्या पुरवणी करारादवारे नवीन अटींचा समावेश करण्यात आला;

पुरवणी कराराच्या अंमलबजावणी च्या वेळी, दि. ०१. ०४. २००५ रोजी आणि त्यानंतर, प्रतिवादी क्रमांक २ संपूर्ण काम हस्तांतरित करण्यास पात्र असेल व गोदामाचा ताबा त्यांच्या कडे सोपवेल असे आश्वासन देण्यात आले होते.

(x) अपीलकर्ता क्रमांक १ ने प्रतिवादी क्रमांक २ कडून रु.५,००,०००/- इतकी बँक गॅरंटी देखील घेतली.

प्रतिवादी क्रमांक २ ला कोणतीही पूर्वसूचना न देता अपीलकर्त्यांनी सन २०१२ मध्ये गोदामाला कुलूप लावले.

प्रतिवादी क्रमांक २ ला प्रतिवादी क्रमांक २ च्या पाठीमागे अपीलकर्ता क्रमांक १ ने केलेल्या नवीन करारा बद्दल माहिती मिळाली;

जेव्हा जेव्हा प्रतिवादी क्रमांक २ ने प्रश्न उपस्थित केला कि पॉवर ऑफ ॲटर्नीची अंमलबजावणी त्यांच्या बाजूने करावी तेव्हा अपीलकर्ते यांनी एजन्सी बरखास्त करण्याची धमकी दिली व प्रतिवादी क्रमांक २ ला वार्षिक रु.२,००,०००/- देण्यास भाग पाडले;

(xiv) पॉवर ऑफ ॲटर्नीची अंमलबजावणी न केल्यामुळे २००४ ते २०१२ पर्यंत प्रतिवादी क्रमांक २ सी.अँड एफ. एजंट म्हणून काम करू शकला नाही;

(xv) अपीलकर्त्यांनी गोदामात ठेवलेल्या प्रतिवादी क्रमांक २ च्या फर्निचर आणि फिक्चर्सचा वापर केला.

त्यांना सी. अँड एफ. एजंट म्हणून नियुक्त करण्यासाठी याचिकाकर्त्यांनी १२ लाख रुपयांची मागणी केली, परंतु प्रतिवादी क्रमांक २ ने पैसे देण्यास नकार दिला;

दिनांक २८.०२.२०१२ रोजी अपिलार्थी क्रमांक १ च्या प्रादेशिक वितरण व्यवस्थापक

ने गोदामाला कुलूप लावून प्रतिवादी क्रमांक २ ला मुक्त केले.

(xviii) प्रतिवादी क्रमांक २ चे फर्निचर व फिक्चर्स अजूनही गोदामातच आहेत; आणि

(xix) वरील सर्व कृत्यांवरून असे दिसून आले आहे की अपीलकर्त्यांनी एकत्रितपणे कट रचला आणि फसवणूक आणि विश्वासघाता चे गुन्हे केले.

१४. तक्रारीचे बारकाईने वाचन केल्यास, ज्याचा सारांश आम्ही वर काढला आहे, असे दिसून येईल की अपीलकर्त्यांविरूद्ध तक्रार केलेल्या कोणत्याही गुन्ह्यातील कोणतेही घटक तयार केलेले नाहीत. जरी तक्रारीतील सर्व युक्तिवाद खरे मानलेजा तात, ते अपीलकर्त्यांविरुद्ध आरोपकेलेले कोणतेही गुन्हे सिद्ध करत नाहीत. त्यामुळे एफ.आय.आर.कसा दाखल झाला आणि दोषारोपपत्र ही कसे दाखल झाले, हे आम्हाला माहित नाही.

१५. साक्षीदारांच्या जबाबासह पोलिसांनी दाखल केलेल्या अंतिम अहवालाची न्यायालयाने दखल घ्यावी, हा प्रतिवादी क्रमांक २ च्या अभ्यासू वरिष्ठ वकिलांचा युक्तिवाद आम्हाला मान्य करता आला असता, जर हा सगळा प्रकार पोलिसांकडे

दाखल झालेल्या प्राथमिक माहितीतून घडला असता. प्रतिवादी क्रमांक २ ने सी.आर.पी.सी. च्या कलम 200 अंतर्गत खाजगी तक्रार दाखल केली, जी न्यायालयाने कलम १५६(३) अंतर्गत पोलिसांकडे पाठविली. जेव्हा या तक्रारीतच व्यावसायिक संबंध तुटण्यापली कडे काहीच उघड झाले नाही, तेव्हा प्रतिवादी क्रमांक २ ला केवळ भारतीय दंड संहिते च्या मजकुरात वापरलेली भाषा जोडून आपल्या तक्रारीची व्याप्ती वाढविणे शक्य नाही.

१६. मान्य आहे की अपीलकर्ता क्रमांक १ ने मुंबई येथील न्यायमूर्तीच्या फाईलवर दिवाणी खटला दाखल केला होता आणि गोदामात पडलेलामाल ताब्यात घेण्यासाठी कोर्ट रिसीव्हर नेमण्याचा आदेशही मिळवला होता. याचिकाकर्त्यांनी फौजदारी तक्रार ही दाखल केली आहे, जी पाटणा उच्च न्यायालयाने फेटाळून लावली होती. अपील कर्त्यांनी दिवाणी दावा आणि फौजदारी तक्रार दाखल केल्या नंतरच प्रतिवादी क्रमांक २ ने आपली तक्रार दाखल करण्याचा निर्णय घेतला. दोषारोपपत्र दाखल करण्याच्या नंतरच्या घडामोडी आणि आरोपपत्र रद्द करण्याच्या सवलतीचा मूळ याचिकेत समावेश करण्याची विनंतीरे कॉर्डवर आणण्याच्या अर्जाकडे दुर्लक्ष करण्यात उच्चन्यायाल याने स्पष्ट पणे चूक केली. तक्रारी चे बारकाईने वाचन करून कोणताही गुन्हा घडला नाही, तर ती तक्रार रद्द करण्यात यावी, या प्रस्तावासाठी कुठल्याही उदाहरणाचा आधार घेण्यास उशी

रझाला आहे . साक्षीदारांच्या जबाबासह पोलिसांनी दाखल केलेल्या अंतिम अहवालाची न्यायालयाने दखल घ्यावी, हा प्रतिवादी क्रमांक २ च्या अभ्यासू वरिष्ठ वकिलांचा युक्तिवाद आम्हाला मान्य करता आला असता, जर हा सगळा प्रकार पोलिसांकडे दाखल झालेल्या प्राथमिक माहितीतून घडला असता. प्रतिवादी क्रमांक 2 ने सी.आर.पी.सी. च्या कलम 200 अंतर्गत खाजगी तक्रार दाखल केली, जी न्यायालयाने कलम 156 (3) अंतर्गत पोलिसांकडे पाठविली. जेव्हा या तक्रारीतच व्यावसायिक संबंध तुटण्यापली कडे काहीच उघड झाले नाही, तेव्हा प्रतिवादी क्रमांक २ ला केवळ भारतीय दंड संहिते च्या मजकुरात वापरलेली भाषा जोडून आपल्या तक्रारीची व्याप्ती वाढविणे शक्य नाही.

मान्य आहे की अपीलकर्ता क्रमांक १ ने मुंबई येथील न्यायमूर्तीच्या फाईलवर दिवाणी खटला दाखल केला होता आणि गोदामात पडलेलामाल ताब्यात घेण्यासाठी कोर्ट रिसीव्हर नेमण्याचा आदेशही मिळवला होता. याचिकाकर्त्यांनी फौजदारी तक्रार ही दाखल केली आहे, जी पाटणा उच्च न्यायालयाने फेटाळून लावली होती. अपील कर्त्यांनी दिवाणी दावा आणि फौजदारी तक्रार दाखल केल्या नंतरच प्रतिवादी क्रमांक २ ने आपली तक्रार दाखल करण्याचा निर्णय घेतला.

१७. दोषारोपपत्र दाखल करण्याच्या नंतरच्या घडामोडी आणि आरोपपत्र रद्द करण्याच्या सवलतीचा मूळ याचिकेत समावेश करण्याची विनंतीरे कॉर्डवर आणण्याच्या अर्जाकडे दुर्लक्ष करण्यात उच्चन्यायाल याने स्पष्ट पणे चूक केली.

१८. तक्रारी चे बारकाईने वाचन करून कोणताही गुन्हा घडला नाही, तर ती तक्रार रद्द करण्यात यावी, या प्रस्तावासाठी कुठल्याही उदाहरणाचा आधार घेण्यास उशी रझाला आहे.

१९ . त्यामुळे अपील मंजूर केले जाते. उच्च न्यायालयाचा आदेश

रद्द केला जातो आणि अपीलकर्त्यांवरील एफ .आय.आर.आणि आरोप पत्र रद्द केले जाते. खर्च करण्याचे कोणतेही आदेश दिले जाणार नाहीत.

निधीजैन **अपीलमंजूर .**

<u>अस्वीकरण</u>

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय

हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x